શ્રી મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક
પ્રવચન નં. ૧૧
અધિકાર ૭મો
સ્થળ:સુવર્ણપુરી તા.:૧૯.૦૮.૧૯૬૨ રવિવાર

મંગલાચરણ

ણમો લોએ સવ્વ અરિહંતાણં;
ણમો લોએ સવ્વ સિદ્ધાણં;
ણમો લોએ સવ્વ આયરિયાણં;
ણમો લોએ સવ્વ ઉવજ્ઝયાણં;
ણમો લોએ સવ્વ ત્રિકાળવર્તી સાહૂણં;
ૐકાર બિન્દુ સંયુક્તં નિત્યં ધ્યાયન્તિ યોગિનઃ।
કામદં મોક્ષદં ચૈવ ૐકારાય નમોનમઃ।।
મંગલં ભગવાન્ વીરો મંગલં ગૌતમો ગણી ।
મંગલં કુંદકુંદાર્યો જૈન ધર્મોસ્તુ મંગલમ્ ।।
નમઃ સમયસારાય સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે ।
ચિત્સ્વભાવાય ભાવાય સર્વ ભાવાન્તરચ્છિદે।।
ત્રિકાળ દિવ્યધ્વનિ દાતાર...

કહાં લગ આયા હૈ શેઠી? કલ ગયા? નહીં. તાતૈં વહ કહે હૈ ત્યાંસે આયા હૈ. નહીં? ઉપર ક્યા કિયા(કહા). કે ''**યે દોઉ હી સાચે મોક્ષમાર્ગ હૈ ઔર દોઉનિકૌં ઉપાદેય માનના સો તો મિથ્યાબુદ્ધિ હૈ....**'' દો સિદ્ધાંત કહા. નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ - અપના સ્વભાવમેં એકાગ્ર શુદ્ધ હોકર શ્રદ્ધા, જ્ઞાન ને ચારિત્ર વીતરાગી નિર્વિકલ્પ પરિણતિ યે નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ. અને રાગાદિ કે વ્રતાદિકકા પરિણામ ઉસકો વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ કહેનેમેં આતે હૈ. તો દો હી સાચે મોક્ષમાર્ગ હૈ ઐસે નહીં. એક સાચો અને એક જૂઠો. અસત્યાર્થ કહો કે જૂઠો કહો, અભૂતાર્થ કહો કે જૂઠો કહો. સમજમેં આયા? ''**ઔર દોઉનિકૌં ઉપાદેય માનના....**'' નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ ભી આદરણીય હૈ અને વ્યવહાર વચમાં વ્રત, નિયમ આદિ વિકલ્પ રાગ શુભ ઉપાધિ પરિણતિ આસ્રવકી, શુભની પ્રવૃત્તિ, વો ભી ઉપાદેય હૈ યે માનના તો મિથ્યાત્વ હૈ.

યે માનના મિથ્યાબુદ્ધિ હૈ. દોય સચ્ચા નહિ ને દોય ઉપાદેય નહીં. એક સચ્ચા, એક અસચ્ચા. એક ઉપાદેય એક હેય. ચોથે ગુણસ્થાનકા સ્થાનમેં.

(શ્રોતા : વ્રત લેના) વ્રત લેના યે કહાં પ્રશ્ન હૈ? આતે હૈ ઉસકો સચ્ચા મોક્ષમાર્ગ ન માનના, આતે હૈ. કહો સમજમેં આયા? આયા હૈ કે નહિ તમારે? કોણ જાણે કોને ક્યાંનું ક્યાં થઇ જતું હશે? (શ્રોતા : ...) ''**દોઉનિકૌં....**'' જો બે વાત લિયા. કે એક ભૂતાર્થ મોક્ષમાર્ગ અર્થાત્ સચ્ચા, એક અભૂતાર્થ. વો નિકાલા વવહારોઽભૂદત્થો ઓ ઉસમેં સે નિકાલા હૈ. અગિયારમી ગાથા. ઉસકા દો પદ વ્યવહાર તે અસત્ય હૈ ઔર નિશ્ચય તે સત્ય હૈ. ઉસમેંસે નિકાલા કે તુમ તો કહેતે હૈ કે હમારે નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ - સ્વભાવકી શુદ્ધ શ્રદ્ધા જ્ઞાન વો ભી હમારે સચ્ચા હૈ, ઔર બીચમેં વ્રત, નિયમ, સંયમકા વિકલ્પ ઉઠતે હૈ - શુભ રાગ વો ભી સચ્ચા મોક્ષમાર્ગ હૈ, તો યે બાત જૂઠ હૈ. એક સચ્ચા હૈ ને એક જૂઠ હૈ. સમજમેં આયા? ''**ઔર દો હી ઉપાદેય હૈ ઐસે માનના ભી મિથ્યાદૃષ્ટિ હૈ....**'' નિશ્ચય ઉપાદેય ઔર વ્યવહાર ઉપાદેય ઐસે હોતા નહીં. ત્યાં લગ આયા હૈ.

''**તહાં વહ કહૈ હૈ....**'' હવે કહે છે. ''**શ્રદ્ધાન તો નિશ્ચયકા રાખૈ હૈ....**'' લ્યો આ બધા નિશ્ચય... શ્રદ્ધા તો નિશ્ચયકી રાખીએ હૈ ''**ઔર પ્રવૃત્તિ વ્યવહારરૂપ રાખૈ હૈ....**'' હમારી શ્રદ્ધામાં નિશ્ચય હૈ અને પ્રવૃત્તિ વ્યવહાર વ્રત, નિયમ, સંયમ, તપ આદિ વિકલ્પ રાગ શુભ પ્રવૃત્તિ રાખીએ. (શ્રોતા : ...) રાખૈ હૈ. આંહી વજનમાં રાખવું છે ને પ્રવૃત્તિ ને વ્યવહાર અભિપ્રાય અનુસાર છે. એ પ્રવૃત્તિ કોઇ વ્યવહાર - ફયવહાર નહીં ઐસે કહેતે હૈ. પ્રવૃત્તિ હૈ વો વ્યવહાર-ફયવહાર નહીં. ઉસકો વ્યવહાર માનના, ઉસકા નામ વ્યવહાર હૈ. મોક્ષમાર્ગ વ્યવહાર માનના વો વ્યવહાર હૈ. પ્રવૃત્તિ કોઇ વ્યવહાર કહની હૈ ઐસે ''**પ્રવૃત્તિ તો દ્રવ્યકી પરિણતિ હૈ....**'' સમજમેં આયા? ક્યા કહા સમજમેં આયા? (શ્રોતા : પ્રવૃત્તિકો પરિણતિ માનના) વો વ્યવહાર હૈ. પરિણતિ તો અપની હૈ. અપની પર્યાયમેં રાગ, વિકલ્પ, વ્રત, નિયમ, યે જો શીલ - સંયમકા વિકલ્પ વો તો પર્યાય આત્માકી પરિણતિ હૈ. વો પરિણતિ કો વ્યવહાર માનના ઉસકો મોક્ષમાર્ગ માનના વ્યવહાર હૈ. પરિણતિ કોઇ વ્યવહાર હૈ કે નિશ્ચય ઐસા નહીં. સમજમેં આયા? હેં?

બહોત ચલતે હૈ (શ્રોતા : ...) હા... હા... પણ વ્યવહાર ક્યા? ઓ ચલે દેખો, ''**તહાં વહ કહૈ હૈ શ્રદ્ધાન તો નિશ્ચયકા રાખના....**'' વો તો ઉસમેં ભી અન્યમેં ભી આતા હૈ શ્વેતાંબર 'નિશ્ચયદૃષ્ટિ હૃદય ધરી જે સાધે જે વ્યવહાર, પુણ્યવંત તે પામશે ભવસાગરનો પાર' પણ ઐસા નહીં. વ્યવહાર કરના ઓ ભી નહીં. મૈં કરું ઐસા નહીં અને પ્રવૃત્તિ પોતે

વ્યવહાર નહીં. સમજમેં આયા? ''**ઐસે હમ દોઉનિકૌં, અંગીકાર કરે હૈં....**'' ઓ કહેતે હૈ સામા પક્ષ હમેં તો દોઉનિકા ઓ અપેક્ષાસે અંગીકાર કરૈ હૈ. એક નિશ્ચય શ્રદ્ધામેં રખતે હૈ, વ્યવહાર પ્રવૃત્તિ કરતે હૈ. બસ ઈતના હમારી બે પ્રકારે, વો અપેક્ષા દો કો અંગીકાર કરતે હૈ. ઐસે હમ માનતે હૈ. સો ભી બનૈ નાહીં. વો પણ બનતે નાહીં. તું કહે છે એ વાત જ જૂઠી છે. ''**જાતૈ....**'' જુઓ ન્યાય આપે છે. ''**નિશ્ચયકા નિશ્ચયરૂપ વ્યવહારકા વ્યવહારરૂપ શ્રદ્ધાન કરના યુક્ત હૈ....**'' હા, વ્યવહાર નહિ હૈ અને વ્યવહારકી વ્યવહાર શ્રદ્ધાનેય ન કરના. નિશ્ચયકો નિશ્ચય વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ યથાર્થ માનના, ઔર વ્યવહારકો વ્યવહાર હૈ ઐસા માનના, વ્યવહાર હૈ ઐસા માનના ઐસી શ્રદ્ધા કરના કે વ્યવહાર હૈ.

એક નિશ્ચયકી શ્રદ્ધા કરના અને વ્યવહારકી પ્રવૃત્તિ કરના ને શ્રદ્ધા નહિ કરના, તો વો તો નિરપેક્ષ નિશ્ચય વ્યવહારકી અપેક્ષા રહા નહિ ને મિથ્યાદષ્ટિ હો ગયા. સમજમેં આયા? ધર્મચંદજી ક્યા આયા? (શ્રોતા : પ્રવૃત્તિ વ્યવહાર હૈ) ઓ તો ઠીક પ્રવૃત્તિ નહિ પ્રવૃત્તિકો હમ વ્યવહાર કહેતે હૈ. હમેં શ્રદ્ધા નહિ રખના, વ્યવહારકી શ્રદ્ધા નહિ, નિશ્ચયકી શ્રદ્ધા રખના. (શ્રોતા : ...) બેયની શ્રદ્ધા રખના. નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ નિશ્ચયસે હૈ, ઉપાદેય હૈ, સત્ય હૈ ઐસી શ્રદ્ધા કરના. અને વ્યવહાર વ્રત નિયમકા વિકલ્પ શુભરાગ હૈ વો મોક્ષમાર્ગ હૈ નહિ, વ્યવહારસે કહનેમેં આતા હૈ ઉપાદેય નહિ, સચ્ચા નહિ પણ હૈ ઐસી શ્રદ્ધા કરના. એક નયકી શ્રદ્ધા કરનેસે દૂસરા નયકી શ્રદ્ધા નહિ હોય તો મિથ્યાદષ્ટિ, એકાંત હો જાતા હૈ. સમજમેં આયા? એક નયકા આદરણીય માનના ને (દોય નયકો) દૂસરા નયકો નહિ માનના... નહિ માનના. આદરણીય નહિ માનના દૂસરી બાત. જૂઠા માનના દૂસરી બાત. પણ હૈ હી નહિ ને માનના એકાંત મિથ્યાત્વ હૈ. સમજમેં આયા?

લ્યો, ''**જાતૈં નિશ્ચયકા નિશ્ચયરૂપ....**'' અપના ચૈતન્ય પ્રભુ અપની અંતર્મુખ હોકર સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર વીતરાગી મોક્ષમાર્ગ હૈ ઉસકો ઐસે માનના. વ્યવહારકા વ્યવહારરૂપ રાગકો પુણ્યકો શુભભાવકો પ્રવૃત્તિ હૈ ઉસકો વ્યવહાર હૈ ઐસી શ્રદ્ધાન કરના. વ્યવહારકી શ્રદ્ધાન કરના, હેયપણે જાનકર શ્રદ્ધા ઉસકી કરના. (શ્રોતા : ...) દોનોં બાત આયી શ્રદ્ધાનમેં. આદરણીયમેં એક આયા, શ્રદ્ધાનમેં દો આયા. દો વ્યવહાર હૈ હી નહિ તો નિશ્ચય કહાં સે આયા? વ્યવહાર નિશ્ચય દો હૈ નહિ ઐસા નહીં. નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ હૈ યે ઉપાદેય અને સત્ય હૈ. વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ હૈ, હૈ ખરા. શ્રદ્ધાનમેં લેના કે હૈ, આદરણીય નહીં, સત્ય નહીં. (શ્રોતા : ...) હાં ઐસી વો બાત હૈ. વ્યવહાર હી નહિ હૈ બસ હમારે તો એક નિશ્ચય હૈ, વ્યવહાર-ફયવહાર હૈ નહીં. કેવળી હો ગયા? કાં મિથ્યાદષ્ટિ હો ગયા!

શેઠી! ઐસા હૈ હી નહીં. કહેતે હૈ કે ''**જાતૈં નિશ્ચયકા નિશ્ચયરૂપ, વ્યવહારકા વ્યવહારરૂપ શ્રદ્ધાન કરના યુક્ત હૈ. એક હી નયકા શ્રદ્ધાન ભયે એકાંત મિથ્યાત્વ હો હૈ....**'' દેખો જૈસે વ્યવહારકો એકીલા માનના, ને નિશ્ચય ન હો તો ભી એકાંત મિથ્યાત્વ હૈ. ક્યા કહા? કે હમ તો વ્રત, નિયમ, વ્યવહાર, શ્રદ્ધા, જ્ઞાન, ચારિત્ર સબ વ્યવહાર કરતે હૈ ઓ હમારા વ્યવહાર હૈ. પણ વ્યવહાર નિશ્ચયકે બિના વ્યવહાર તો એકાંત. એક નય દૂસરી નયકી અપેક્ષા ન રખે તો તો મિથ્યાદૃષ્ટિ હો ગયા. સમજમેં આયા?

કહતે હૈ ને આ તો કેટલાક, અહીં દૂસરી બાત હૈ. આ તો પહેલે દૂસરા કહેતે હૈ ઈસકો. કે ભઈ, હમારે વ્યવહાર હૈ... વ્યવહાર હૈ. પણ નિશ્ચય બિના વ્યવહાર કહાંસે આયા? એકીલા વ્યવહાર નિશ્ચય બિના જૈસા એકાંત મિથ્યાત્વ હૈ, એમ એકીલા નિશ્ચય વ્યવહાર બિના એકાંત મિથ્યાત્વ હૈ. સમજમેં આયા? ક્યાં ગયા આપણા રાજમલજી! સમજમેં આયા? દો હૈ યે માનના, નહિ હૈ ઐસા નહીં. વ્યવહાર હૈ વો પરિણતિ હૈ ઉસકો વ્યવહાર તરીકે વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ તરીકે, વ્યવહાર એટલે હૈ નહિ, પણ હૈ વસ્તુ ઐસા માનના. વ્યવહારકી શ્રદ્ધાય ન કરના. આદરણીય નહિ, સત્ય નહિ પણ શ્રદ્ધાય નહિ કરના તો એકાંત મિથ્યાત્વ હૈ. એક ઉપાદેય, એક હેય. એક સત્ય એક અસત્ય. દોઉકી શ્રદ્ધા કરના. આ શ્રદ્ધા છોડને લાયક હૈ, એ હેય હૈ ઐસી શ્રદ્ધા કરના પણ માનના હી નહિ વ્યવહારકો, વ્યવહાર હૈ હી નહિ તો મિથ્યાદૃષ્ટિ હૈ. એકાંત મિથ્યાત્વ હૈ. આ ઉસમેં સે નિકાલે, દેખો યહાં વ્યવહારકી શ્રદ્ધા ન કરે તો મિથ્યાત્વ હૈ. પણ વો તો કહે વ્યવહારકી શ્રદ્ધા કરનેકા અર્થ 'હૈ' ઈતની બાત હૈ, પણ છોડને લાયક હૈ. યે શ્રદ્ધા છોડને લાયક હૈ વ્યવહાર શ્રદ્ધા આદરને લાયક હૈ યે મિથ્યાત્વ હૈ. એકાંત મિથ્યાત્વ હૈ. સમજમેં આયા?

કેટલી વાત કરી છે ટોડરમલે, શાસ્ત્રમેંસે નિકાલકર. કળી કળીકા પાંદડા ખિલ દિયા. પાંદડા ક્યા કહતે હૈ વો? પત્તા હોય ને કળી ઉસકા એક એક પત્તા ઐસા. કહેતે હૈ કે ભૈયા, તુમ દો કો ઉપાદેય માનો તો જૂઠ, દો સત્ય માનો તો જૂઠ ઔર દો કો શ્રદ્ધા નહિ કરના ઓ ભી જૂઠ. સમજમેં આયા ?બાબુભાઈ! (શ્રોતા : ...) હેં? ઓ વસ્તુકી સ્થિતિ ઐસી હૈ. એકકોર કહેના કિ એક નય દૂસરા નયકી અપેક્ષા ન રખે તો 'નિરપેક્ષા નયા મિથ્યા' આ ઉસકા અર્થ ક્યા? કે હમતો નિશ્ચયકો માનતે હૈ, વ્યવહારકો નહીં, મિથ્યાદૃષ્ટિ હૈ. વ્યવહાર, વ્યવહાર હૈ પણ વ્યવહારસે નિશ્ચય હોતા હૈ એ ઉસકા અર્થ નહીં. વ્યવહારસે નિશ્ચય હોતા હૈ ને વ્યવહારસે લાભ હૈ ઈસકા ઐસા અર્થ નહીં. 'હૈ' ઉસકા માનના ઉસકા નામ વ્યવહારકી શ્રદ્ધા બસ. સમજમેં આયા? બહુ સરસ આ અધિકાર છે. માખણ... માખણ... ववहारोऽभूदत्थो

અગિયારમી ગાથાનો ખુલાસો કરતે હૈ **ववहारोऽभूदत्थो भूदत्थो देसिदो दु सुद्धणओ** ભૂતાર્થ... ભૂતાર્થ ભગવાન પૂર્ણાનંદકી પ્રતીત-જ્ઞાન-રમણતા વો શુદ્ધ નયકા વિષય હૈ.

હૈ તો વિષય ભૂતાર્થ, ત્રિકાળ, પણ ઉસકે આશ્રયે જો પરિણતિ હોતી ઉત્પન્ન ઉસકો નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ કહતે હૈ. નિમિત્તકે અવલંબનસે પુણ્ય, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, યાત્રાકા ભાવ વો વ્યવહાર હૈ ઐસા માનના, આદરણીય માનના નહિ ઔર સત્ય માનના નહીં. સત્યકા અર્થ વો સચ્ચા માર્ગ હૈ ઐસા માનના (નહીં) પણ વ્યવહાર તરીકે હૈ ઐસા માનના. (શ્રોતા : ...) હાં, આદરણીય એક જ હૈ. સત્ય એક હી હૈ, દૂસરા સત્ય નહિ ને દૂસરા આદરણીય નહિ. માનનામાં ખ્યાલમાં દોઇ રખના. સમજમેં આયા ? તો કહતે હૈ, ''**એક હી નયકા શ્રદ્ધાન ભયે એકાંત મિથ્યાત્વ હો હૈ**....'' જૈસે નિશ્ચયનયકી દૃષ્ટિકી અપેક્ષા બિના, એકીલા વ્યવહાર એકાંત મિથ્યાત્વ હૈ, ઐસે નિશ્ચયદૃષ્ટિમેં વ્યવહાર હૈ, ઐસી અપેક્ષા રખે બિના વો ભી એકાંત મિથ્યાત્વ હૈ. ભારે માણસને પકડવું કઠણ પડે, માણસ આમ જાણે જુઓ વ્યવહાર ન માને તો મિથ્યાત્વ હૈ કી નહિ, દેખો, તો વ્યવહાર માનના કે વ્યવહારસે ધર્મ હોતા હૈ ?

(શ્રોતા : ...) યે કહાં આયા ? વો કૌન કહતે હૈ વ્યવહારસે ધર્મ હોતા હૈ, વ્યવહાર સહાયક કે વ્યવહાર મદદગાર હૈ તો નિશ્ચય હૈ વો બાત તો હૈ હી નહીં. (શ્રોતા : વ્યવહારસે વ્યવહાર ધર્મ....) વ્યવહારસે પુણ્ય ધર્મ હોતા હૈ. વ્યવહાર ધર્મકા અર્થ બંધ ધર્મ હોતા હૈ, પણ હૈ ઐસા માનના ચાહીએ. નહિ હૈ તો એકાંત મિથ્યાત્વ નય એક રહતી હૈ દૂસરા નયકા જ્ઞાન શ્રદ્ધામેં ન આયે, મિથ્યા નય હો જાતી હૈ. (શ્રોતા : ...) વો તો આસ્ત્રવબંધ તો પરિણામ હૈ ને અને ઉસકી પરિણતિમેં હૈ ને ઇતના. હૈ તો ઇતના નહિ માનના મિથ્યાત્વ હૈ. સમજમેં આયા ?

''**બહુરિ... બહુરિ**....'' એટલે ''**વળી પ્રવૃત્તિ વિષૈં નયકા પ્રયોજન હી નાહીં**....'' દેખો ઓલે કીધું'તું ને, અમે પ્રવૃત્તિ વ્યવહારની રાખીએ છીએ. પ્રવૃત્તિ વ્યવહારની રાખીએ છીએ શ્રદ્ધા નિશ્ચયની રાખીએ છીએ એમ બેય શ્રદ્ધા અમારે રાખીએ છીએ, કે તારી બેય શ્રદ્ધા ખોટી છે. પ્રવૃત્તિ વ્યવહારની રાખી એ એ અમારી શ્રદ્ધા. પ્રવૃત્તિ રાખવી એ વ્યવહાર એમ કોણે કહ્યું તને ? સાંભળ, ''**પ્રવૃત્તિ વિષૈં નયકા પ્રયોજન હી નાહી**....'' પરિણતિ જો આત્માકી હૈ ક્યા વો વ્યવહારકી. વ્રત, તપ, ભક્તિ, પૂજાકા શુભરાગ એ ''**પ્રવૃત્તિ વિષૈ નયકા પ્રયોજન હી નાહીં. પ્રવૃત્તિ તો દ્રવ્યકી પરણતિ હૈ**....'' યે તો શુભરાગ, સંયમ આ વ્યવહાર એમ હો અને દયા, દાન, ભક્તિ, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધા, પંચમહાવ્રતકા

પરિણામ, અઠયાવીસ મૂળગુણ, બારવ્રત કા વિકલ્પ શ્રાવકકી ભૂમિકામેં, વો દ્રવ્યકી પરિણતિ હૈ યે તો આત્માકી પરિણતિ પર્યાય હૈ, નહિ કે જડકી હૈ. સમજમેં આયા ?

''**તહાં જિસ દ્રવ્યકી પરણતિ હોય, તાકૌં તિસ હી કી જાનિયે....**'' પ્રરુપિયે એટલે જાનિયે. કહીએ ને જાનિયે **તે** ''**નિશ્ચયનય....**'' તે પરિણતિ જીવની હૈ, જીવમેં હૈ, ઐસા જાનના નિશ્ચય સત્યાર્થ હૈ. ''**અર તિસહીકૌં અન્ય દ્રવ્યકી પ્રરુપિયે....**'' પણ ''**વો વ્યવહાર....**'' કર્મજન્ય ઉપાધિ હૈ, કર્મકા કાર્ય હૈ, કર્મ હૈ તો હુઆ હૈ ઐસા વ્યવહારસે કહેના - જાનના યે વ્યવહાર હૈ. સમજમેં આયા ? કર્મજન્ય ઉપાધિ હૈ તો જન્ય જીવકી પર્યાય. વ્યવહાર રત્નત્રયકા રાગ પૂજા, ભક્તિ હૈ તો જીવકી પરિણતિ. ઉસકી કહના નિશ્ચય, કર્મજન્ય હૈ અને કર્મકા હૈ ઐસા જાનના વ્યવહાર હૈ. સમજમેં આયા ? સમજાય છે કે નહિ ઈશ્વરચંદજી ? દેખો આ વ્યવહાર નિશ્ચયકા ઝઘડા નિકાલ દેતે હૈ. આહાહા ! 'દોય નય જગત ભરમાયો' હૈ વો બનારસીદાસ કહતે હૈ. નિશ્ચય ને વ્યવહાર ઉસકા ક્યાં મિલાન હૈ, ને ક્યાં વિરોધ હૈ ખબર નહીં. બસ હમ નિશ્ચય વ્યવહાર દોઈકો માનતે હૈ. ત્યાંતો એકીલા નિશ્ચય માનતે હૈ... નિશ્ચય માનતે હૈ... નિશ્ચય માનતે હૈ.

બાબુભાઈ ! સોનગઢવાળા એકલા નિશ્ચય માનતે હૈ. વ્યવહાર કરના ને વ્યવહાર કરના ને વ્યવહારસે લાભ તો માનતે હી નહીં. વાત તો સાચી હૈ વ્યવહારસે લાભ હી માનતે નહીં. માનતે હે વ્યવહારસે બંધ હૈ, સમજમેં આયા ? ને વ્યવહાર કરના ઓ કતૃત્વબુદ્ધિ હૈ, મિથ્યાબુદ્ધિ હૈ, પણ વ્યવહાર હૈ હી નહિ ઐસી બાત નહીં. કતૃત્વબુદ્ધિ ન હો, આદરણીય બુદ્ધિ ન હો, સત્ય મોક્ષમાર્ગ ન હો તો પણ હૈ. સમજમેં આયા ? વો પરિણતિકો અપની જાનના વો નિશ્ચય, વો કર્મકી-પરદ્રવ્યકી... પરિણતિ તો વોની વો પરકી જાનના વો વ્યવહાર સમજમેં આયા ? સમજમેં આતા હૈ શેઠી ! (શ્રોતા : ...) વો વ્યવહારકી અપેક્ષાસે પર, નિશ્ચયકી અપેક્ષા તો સ્વ.

નિશ્ચય તો અપની પરિણતિ હૈ સો ઉસકો તો નિશ્ચય કહના, વો કર્મજન્યસે હુઈ ઐસા કહેના વો વ્યવહાર હૈ. ઐસા નિમિત્તકી અપેક્ષાવાળી શ્રદ્ધા રખના કે હૈ ઈતની બસ. વસ્તુ પરસે હૈ ઐસા નહીં, પણ નિમિત્તકી અપેક્ષાસે ત્યાં કર્મજન્ય કહા વો હોતા હૈ ઉસકા સ્વામી કર્મ હૈ. ઐસા આયાને નિશ્ચયમેં ? ઓ વ્યવહારસે કહનેમેં આયા. પરમાર્થતો અપની પરિણતિ... આંહી તો દો દ્રવ્યકી ભિન્નતાકી બાત યહાં તો કરતે હૈ. સ્વભાવ ને વિભાવ, પરભાવ યે બાત અત્યારે નહીં. સમજે ? વિભાવકો પરભાવ કહાને ! પરકા ભાવ યે આ અપેક્ષાસે, અપની પરિણતિ અપનેમેં હૈ, નિમિત્તસે હૈ ઐસા જાનના, વ્યવહારનયકા

વિષય હેય હૈ, શ્રદ્ધામેં હેય હૈ, આદરણીય નહીં, ''હૈ'' ઇતના માનના. સમજમેં આયા ?

ઐસે દેખો, વ્યવહાર ''**ઐસે અભિપ્રાય અનુસાર પ્રરુપણતૈં તિસ પ્રવૃત્તિવિષૈં દોઉ નય બનૈ હૈ....**'' પ્રવૃત્તિ કંઇ નય નહીં. પણ પ્રવૃત્તિમાં અભિપ્રાય અનુસાર, કથન કરનેમેં આતે હૈ. અથવા જાનનેમેં આતે હૈ. ''**પ્રવૃત્તિ વિષૈ એક પ્રવૃત્તિ દોઉ નય બનૈં હૈં....**'' અપની જાનના નિશ્ચય, પરકી જાનના વ્યવહાર, ''**એસે પ્રવૃત્તિમેં અભિપ્રાય અનુસાર દો નય હોતા હૈ....**'' પ્રવૃત્તિ કોઇ નય - બય હૈ નહીં. (શ્રોતા : ...) બસ... બસ... બસ... ''**કિછુ પ્રવૃત્તિ હી તૌ નયરુપ હૈ નાહીં. પરિણતિ તો ઉસકી પર્યાય હૈ જીવકી - વ્યવહાર રત્નત્રય આદિ, વો કંઇ નયરૂપ હૈ નાહીં. તાતૈં યા પ્રકાર ભી દોઉ નયકા ગ્રહણ માનના મિથ્યા હૈ....**'' લ્યો ત્રીજો બોલ કહ્યોને ! કે અમારે આ દોઉનિકા ઉપાદેય અમારે આ રીતે અમે માનીએ. શ્રદ્ધા નિશ્ચયની રાખીએ અને પ્રવૃત્તિ... એ જ પ્રમાણે બને નાહીં. ''**યા પ્રકાર ભી દો નયકા ગ્રહણ માનના મિથ્યા હૈ તો કહા કરિયે ?....**'' કરના ક્યા ? તુમ તો ભારે ભાઇ ! વ્યવહારકી શ્રદ્ધા ન રાખે તો મિથ્યાત્વ, વ્યવહાર સચ્ચા માને તો મિથ્યાત્વ, વ્યવહાર આદરણીય માને તો મિથ્યાત્વ સમજમેં આયા ?

ભારે ભાઇ, તમે તો ગડબડ ઉઠાવી. સુનો... સુનો... સુન તો સહી. ''**કહા કરિયે સો કહિયે હૈ નિશ્ચયનયકરિ જો કથન કિયા હોય તાકૌં તો સત્યાર્થ માનિ તાકા શ્રદ્ધાન અંગીકાર કરના....**'' નિશ્ચયનય સ્વદ્રવ્ય આશ્રય, સ્વદ્રવ્ય આશ્રય, ઉસકા જો કથન જહાં કહા હો ''**તાકૌં તૌં સચ્ચા માનિ તાકા શ્રદ્ધાન અંગીકાર કરના....**'' વો શ્રદ્ધા અંગીકાર કરના. ''**વ્યવહારનયકરિ જો નિરુપણ કિયા હોય....**'' વ્યવહાર નિમિત્તકી અપેક્ષા, પરકી અપેક્ષા કથન કિયા હોય, ''**તાકૌં જૂઠા માની, તાકા શ્રદ્ધાન....**'' તો કિયા થા પણ ''**તાકા શ્રદ્ધાન છોડના....**'' એ શ્રદ્ધાન આદરણીય નહીં. ''હૈ'' ઇતના માનના, આદરણીય નહીં. સમજમેં આયા ? ભારે ભાઇ ગડબડ ! (શ્રોતા : ...) આદરણીય હૈ હી નહિ મોક્ષમાર્ગ છે જ નહીં. મોક્ષમાર્ગ જ નથી એ. વ્રત, નિયમ, તપ, અપવાસ, બપવાસ મોક્ષમાર્ગ છે જ નહીં. ધર્મ જ નથી. પણ વ્રતાદિ પરિણામ વચ્ચે આવે એ નિશ્ચયનો અનુભવ અને દૃષ્ટિ થઇ હોય પછી, આવે એને વ્યવહાર તરીકે શ્રદ્ધા કરવી કે વ્યવહાર છે, ધર્મ નહિ, મોક્ષ નહિ, એને કારણે માર્ગ નહીં. ભારે કઠણ વાત ભાઇ ! કહો...

(શ્રોતા : માર્ગ માનવાનું છોડી દે) હેં ? છોડી દે ને ! માનવા ને શ્રદ્ધામાં છોડી દે. શ્રદ્ધામાં છોડી દેવું અસ્થિરતામાં ક્યાંથી છૂટે ? સ્વરૂપ સ્થિરતા હોગી તબ છૂટેગા. શુદ્ધ ઉપયોગ જબ હોગા તબ છૂટેગા, પણ શ્રદ્ધામેં યે વ્રત ને નિયમ ને અપવાસ ને ક્રિયા ને

કાંડ ને બધો બંધ માર્ગ છે. એ ધર્મ માર્ગ નથી એમ શ્રદ્ધા કરીને યે શ્રદ્ધા છોડના, યે અસત્યાર્થ હૈ, યે માર્ગ સચ્ચા નહીં. ઓહોહો! ''**શ્રદ્ધાન છોડના સો હી સમયસાર વિષૈ કહ્યા હૈ લ્યો સુનો....**''

सर्वत्राध्यवसानमेवमखिलं त्याज्यं यदुक्तं जिनै -
स्तन्मन्ये व्यवहार एव निखिलोऽप्यन्याश्रयस्त्याजितः।
सम्यग्निश्चयमेकमेव तदमी निष्कंपमाक्रम्य किं
शुद्धज्ञानधने मिहिम्नि न निजे बध्नंति संतो धृतिम् ।।

શ્રી સમયસાર કળશ - ૧૭૩

''**જાતૈં સર્વ હી હિંસા....**'' વો બંધ અધિકારકા શ્લોક, મહાશ્લોક હૈ હોં વવહારોऽભૂયત્થો ને એની હારે મિલાયા એની હારે મિલાયા. બધી વાત યે દૂસરી રીતે સબ વો અગિયારમી ગાથામેં હૈ ઉસકા હી સબમેં વિસ્તાર હૈ. ''**યાકા અર્થ જાતૈં....**'' જેથી ''**સર્વ હી હિંસાદિ....**'' - હિંસાના પરિણામ જૂઠાનાં, ચોરીના, વિષયના અને પરિગ્રહના - મમતાના અને અહિંસા - પરની દયાના, સત્યના, દત્તના, બ્રહ્મચર્ય ને અપરિગ્રહના પરિણામ ''**એ અધ્યવસાય હૈ સો સમસ્ત હી છોડના....**'' ઉસમેં એકત્વબુદ્ધિ હૈ છોડના. યે સત્ય પંચમહાવ્રત કહો કે પાંચ અવ્રત કહો સબ છોડને લાયક હૈ ઐસે માનના. સમજમેં આયા ? ક્યોંકિ હિંસાદિ પાપ પરિણામ હૈ અહિંસાદિ પુણ્ય અધ્યવસાય ''**સમસ્ત હી છોડના... સમસ્ત હી છોડના....**'' પરકી એકત્વબુદ્ધિમૈં પરકી દયા પાળી ને પરકા ઐસા કિયા ને મૈં પરકા ઐસા કિયા પણ અહિંસાકા પરિણામ મેરે ઐસા હુઆ, એ સબ અધ્યવસાય છોડને લાયક હૈ.

(શ્રોતા : ...) યે પ્રવૃત્તિમેં એકત્વબુદ્ધિ હુઆ ને! મૈં ઉસકા કિયા, મૈં ઉસકી દયા પાળી આદિ એકત્વબુદ્ધિ હુઇને! ''**જિનદેવનિકરિ કહ્યા હૈ....**'' ઐસા વીતરાગ દેવકરિ કહા હૈ. ''**તાતૈં મૈં ઐસે માનૌ હૌં....**'' આચાર્ય મહારાજ અમૃતચંદ્ર આચાર્ય ઉસમેંસે ઐસા ન્યાય નિકાલતે હૈ, કિ ભગવાન પરમાત્મા સર્વજ્ઞદેવ ત્રિલોકનાથ દેવાધિદેવ ઐસે ફરમાતે હૈ, કે પંચ અવ્રત ને પાંચ વ્રતકા વિકલ્પકી એકત્વબુદ્ધિ છોડ દે, યે પરદ્રવ્ય આશ્રય એકત્વબુદ્ધિ હૈ છોડ દે. વો તેરે લાભદાયક હૈ નહીં. તો ઉસમેંસે તો ઐસા હમ નિકાલતે હૈ આચાર્ય કહેતે હૈ અને પીછેની ગાથામાં - ૨૭૨માં કુંદકુંદઆચાર્ય વર્ણન કરતે હૈ. ઉસકા અહીં અમૃતચંદ્ર આચાર્ય નિકાલ કિયા. ''**માનૌ જો પરાશ્રિત વ્યવહાર સો સર્વ હી છુડાયા....**'' આંહી તો હમ ઐસે નિકાલતે હૈ કિ કોઇપણ નિમિત્ત આશ્રિત વિકલ્પ આદિ હો, ભેદ હો, સબ

ભગવાને છુડાયા હૈ. એકત્વબુદ્ધિ છુડાયા પણ ઉસસે પરઆશ્રિત જિતના ભાવ હૈ સબ છુડાયા, (શ્રોતા : ધર્મીનો વ્યવહાર પણ છોડાવ્યો) ધર્મીનો વ્યવહાર પણ છોડાવ્યો. વ્યવહાર જ એને જ કહીએ.

અજ્ઞાનીને વ્યવહાર ક્યાંથી આવ્યો ? એ તો પહેલું કહ્યું એકાંતનય હો ગઈ. અજ્ઞાનીને વ્યવહાર તો એકાંતનય ઓ મિથ્યાત્વ હુઆ ઔર જ્ઞાનીને નિશ્ચય હૈ ઉસકે સાથ વ્યવહાર ન માને તો ભી એકાંત હૈ. ''હૈ'' ખરી પણ આદરણીય નહીં, જાનનેલાયક હૈ બસ વાત એટલી. વ્યવહાર જાનને લાયક હૈ વો આયા. બારમી ગાથામેં લિયા ઓહોહો ! સંતોની વાણી પૂર્વાપર અવિરોધ જહાં વિરોધ ત્યાં એક ન્યાય... ન્યાય... ન્યાય સમજમેં આયા ? તો કહતે હૈ જિનદેવ ત્રિલોકનાથ વીતરાગ પ્રભુ ઐસી દિવ્યધ્વનિમેં આયા, કે તેરે પરદ્રવ્યકે સાથ એકત્વબુદ્ધિ છોડ દે, ઐસા ભગવાને કહા તો હમ ઐસે નિકાલતે હૈ કે પરદ્રવ્યકા આશ્રય સબ ભગવાને છુડાયા હૈ. પરદ્રવ્યકા આશ્રય હી સબ છુડાયા હૈ ''**સો સર્વ હી છુડાયા. સંતપુરુષ એક નિશ્ચયહીકૌં ભલૈ પ્રકાર....**'' દેખો, ઉસકા અર્થ જબ યે કિયા ભાઈએ બનારસીદાસ તો જો અસંખ્ય પ્રકાર કેવળી કહતે હૈ ઈતના મિથ્યાત્વ ભાવ ઉક્ત હૈ, જિતના વ્યવહારભાવ ઈતના મિથ્યાત્વભાવ. અર્થાત્ જિતના વ્યવહારમેં લાભબુદ્ધિ ઈતના મિથ્યાત્વભાવ. સમજમેં આયા ?

વ્યવહારભાવ ઓ મિથ્યાભાવ નહિ, પણ જો વ્યવહાર જિતના વ્યવહાર વિકલ્પ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, દાન, ઐસા ખાના, એસા પીના આદિ ઐસે વિકલ્પ સબ... સમજમેં આયા ? આ ઉસમેં લાભ માનના ઈતના મિથ્યાત્વકા પ્રકાર. જિતના વ્યવહારકા લાભ માનનેકા પ્રકાર ઈતના મિથ્યાત્વકા પ્રકાર. સમજમેં આયા ? વો બનારસીદાસને કહા હૈ. કેવળી ઉક્ત હૈ કેવળી ભગવાન ઐસે કહેતે હૈ કી જિતના વ્યવહાર ઈતના મિથ્યાત્વ લાભ માનના ઓ (શ્રોતા : ...) કરે કોણ ? કરતે થે કે દી' આતા હૈ... આતા હૈ ઉસકો કરના, માનના, વો મિથ્યાત્વ હૈ. સમજમેં આયા ? ભારે અટપટું ! રાગનું કરવું યે તો પર્યાયબુદ્ધિ હો ગઈ, મિથ્યાબુદ્ધિ હો ગઈ, વિકારબુદ્ધિ હો ગઈ. વિકારબુદ્ધિ કહો, મિથ્યાબુદ્ધિ કહો, મિથ્યાદષ્ટિ કહો, મૈં કરું, કરને લાયક નહિ, આતા હૈ, ઉસકો જાનના કે ''હૈ'' શ્રદ્ધામેં છોડ દેના. (શ્રોત : આપે આપ આ જાતા હૈ ?) ઉસકે આપે આપ આ જાતા હૈ ઐસી બાત હૈ.

(શ્રોતા : ક્રમબદ્ધ પર્યાય..) ઉસકા ક્રમમેં ઓ ગુણકી ચારિત્ર ગુણ હૈ ઉસકા ક્રમમેં જો પર્યાય આનેવાલી હૈ ઐસી આતી હૈ. આગે-પીછે કરનેકી તાકાત આત્મામેં હૈ હી નહીં. ચારિત્રગુણ હૈ ઉસકા જિતના સમય ત્રણકાળકા ઈતની પર્યાય ચારિત્રગુણકી. તો ઓ સમયમેં જો ચારિત્રગુણકી પર્યાય આનેવાલી હૈ ઓ આતી હૈ. મૈં લાઉં પર્યાયબુદ્ધિ મિથ્યાદષ્ટિ

હૈ, મૈં કરું... મૈં રચું, કર્તાબુદ્ધિ હૈ, પણ ''હૈ'' વો શ્રદ્ધામેં છોડ દેના કે આદરણીય નહિ ઈતના. ''હૈ'' ઐસી શ્રદ્ધા કરના, પણ આદરણીય ઐસી શ્રદ્ધા છોડ દેના. (શ્રોતા : કલ્યાણ હોતા હૈ) કલ્યાણ નહિ, સત્ય નહિ, ધર્મ નહિ, મોક્ષમાર્ગ નહીં. સમજમેં આયા? (શ્રોતા : ...) મુનિને નિશ્ચય આદરણીય છે. અહીં તો સંત કીધા છે. સંતઃ ધૃતિમ્ હૈ સમ્યગ્દૃષ્ટિ, કળશકારને તો સમ્યગ્દૃષ્ટિ લિયા હૈ. કળશકાર હૈ ને, સંતનો અર્થ જ સમ્યગ્દૃષ્ટિ, હે સમ્યગ્દૃષ્ટિ! કળશ છે ને કળશ... રાજમલ ટીકા સમજમેં આયા?

હે સંત, હે સમ્યગ્દૃષ્ટિ વ્યવહારકી શ્રદ્ધા છોડ દે, નિશ્ચયકી શ્રદ્ધા નિશ્ચયરૂપ કહેતે હૈ ને. સો સંતપુરુષ એક નિશ્ચયકો... એક નિશ્ચયકો શુદ્ધ ચિદાનંદ મૂર્તિ વીતરાગ સ્વભાવ, ઉસકી ''**નિશ્ચય હી કૌં ભલૈં પ્રકાર... ભલૈં પ્રકાર....**'' ભલૈં ક્યું કે એકલા નામમાત્ર નહીં. નિશ્ચય અખંડશુદ્ધ ચૈતન્યકી અંતરદૃષ્ટિ એકાકાર હોકર ''**નિશ્ચયપણૈં અંગીકારકરિ, નિશ્ચયહીકૌં ભલૈં પ્રકાર નિશ્ચયપણૈં અંગીકારકરિ, શુદ્ધ જ્ઞાનઘનરુપ....**'' અપના શુદ્ધ પ્રકાશ સ્વરૂપ ભગવાન, ''**નિજમહિમાવિષૈ....**'' જુઓ. વ્યવહારની મહિમા નહીં, દેખો વ્યવહારની મહિમા નહીં. હા અમારે વ્યવહાર આવશે ને? યે તો મહિમા હો ગઇ, ઉત્સાહ હુઆ, કતૃત્વબુદ્ધિ હૈ. સમજમેં આયા? અમારે વ્યવહાર તો આવશે ને, એ ભૂમિકા પ્રમાણે વ્યવહાર તો આવશેને, મહારાજ વારંવાર કહે છે વ્યવહાર તો આવશે તે હા આવે છે ને? મહિમા હુઇ, વ્યવહારકી મહિમા હુઇ, વ્યવહારકા આદરણીય ભાવ હુઆ, મિથ્યાત્વભાવ હૈ. સમજમેં આયા?

''**નિજમહિમાવિષૈ....**'' અપના ચૈતન્યમૂર્તિ શુદ્ધ વીતરાગ વિજ્ઞાનઘન, ઉસમેં એકાકાર હોકર, ''**સ્થિતિ ક્યોં ન કરૈ? સ્થિતિ ક્યોં ન કરૈ?....**'' ભગવાન અમૃતચંદ્ર આચાર્ય. મુનિ નવસો વર્ષ પહેલે દિગંબર સંત થા. છઠ્ઠ -સાતમી ભૂમિકા પરમેષ્ઠી પદમેં આચાર્યપદમેં થા. વો ફરમાતે હૈ ભગવાન કુંદકુંદઆચાર્ય ઐસે કહતે હૈ એમ અમૃતચંદ્રઆચાર્ય કહે ઐસા હમ કહતે હૈ. અરે જીવો! ઓ વ્યવહારકો વ્યવહાર પરાશ્રિત આશ્રયકી શ્રદ્ધા છોડ દે, ઔર એકીલા નિશ્ચય ''**શુદ્ધ જ્ઞાનઘન નિજમહિમાવિષૈ સ્થિતિ ક્યોં ન કરૈ?....**'' વ્યવહારકી મહિમા ક્યું આતી હૈ તેરે? ''**એક નિશ્ચયનય....**'' દેખો, એક નિશ્ચયની સ્થિતિ... એક કીધુંને? ''**એક નિશ્ચયકો ભલૈ પ્રકાર....**'' તો વ્યવહારે ન ગ્રહણ કરે તો મિથ્યાત્વ હોતા હૈ કે નહિ? એમ નહિ, વ્યવહાર હૈ ઐસી માન્યતા ન કરે તો મિથ્યાત્વ હૈ. પણ મહિમા વ્યવહારકી નહિ, ઉત્સાહ વ્યવહારકી નહિ, કતૃત્વબુદ્ધિ વ્યવહારકી નહીં. ઓહોહો! ભારે કઠણ! સાધારણ માળા પંડિત - બંડિત ને ત્યાગીને આકરું પડી જાય એવું કામ. ક્યોં પંડિતજી

એસા હોતા હૈ કે નહીં? ક્યા કહતે હૈ અરે પ્રભુ! શાંતિસે તો સુન ઉસકા સબ નિકાલ હૈ. સમજમેં આયા? કોઈ નિકાલ દેનાની બાત હૈ નહીં. સબ સ્પષ્ટીકરણ સબ સ્પષ્ટ હૈ. જરી જ્ઞાનમેં ધીરા હોકર નિશ્ચય કરે તો નિશ્ચય હુએ બિના રહતે નહીં. કહતે હૈ ''**નિજમહિમાવિષૈ સ્થિત ક્યોં ન કરૈ હૈં....**''

ભાવાર્થ : ''**યહાં વ્યવહારકા તૌ ત્યાગ કરાયા....**'' દેખો વ્યવહારકા ત્યાગ કરાયા... શ્રદ્ધામેં ત્યાગ કરાયા. સ્થિરતામેં તો સ્વઉપયોગ સ્થિર હોગા તબ હોગા પણ શ્રદ્ધાકો છોડ દે. વ્યવહારસે કિંચિત્ લાભ હૈ નહીં. ઇતના વ્રત ને ઇતના તપ ને ઇતના અપવાસ ને ધૂળમેંય લાભ નહીં. (શ્રોતા : પાપસે બચે ઇતના લાભ) પાપસે બચે એ પાપસે બચે યે તો ઓ તો શુદ્ધદૃષ્ટિ હો તો પાપસે બચે એસા કહને આયા. નહિતર તો પાપસે ક્યા મિથ્યાત્વકા પાપ તો બડા હૈ ઉસસે ક્યા બચા? પાપમેં તો મિથ્યાત્વ પાપ હૈ. અશુભમેં તો મિથ્યાત્વ અશુભ હૈ. અશુભસે તો બચા નહીં. યે તો વ્યવહારસે કદાચિત્ કહેવાનેમેં આવે કે ઠીક કષાય તીવ્ર નહિ હૈ તો મંદ હૈ તો ઠીક હૈ. ઇતના ધરમ બરમકા સ્થાનમેં ઠીક હૈ એસા હૈ નહીં. સમજમેં આયા? ''**નિજમહિમાવિષૈ સ્થિતિ ક્યોં ન કરે હૈ?....**''

''**ભાવાર્થ : યહાં વ્યવહારકા તૌ ત્યાગ કરાયા તાતૈં... તાતૈં....**'' એટલે તેથી ''**નિશ્ચયકૌં અંગીકારકરિ નિશ્ચય....**'' સ્વભાવ, શુદ્ધ વિજ્ઞાનઘનકો ''**અંગીકારકરિ, નિજમહિમારુપ પ્રવર્તના યુક્ત હૈ....**'' પરમેં મહિમા કરકે પ્રવર્તના યુક્ત હૈ નહીં. સમજમેં આયા?

હવે અહીંયા કહતે હૈ કેટલાક કે ન્યાં નિરપેક્ષ બાત એકલી ચલતી હૈ. સાપેક્ષ તો લેતે હી નહીં. આ ક્યા ન કહા? યે કહે છે કે સાપેક્ષ નામ વ્યવહારસે કુછ લાભ હો તો સાપેક્ષ હૈ. એસા સાપેક્ષ હૈ (નહીં.) પણ વ્યવહાર હૈ, ઇતની સાપેક્ષતા હૈ બસ ઇતના. સમજમેં આયા? જેમ ઉપાદાનમેં નિમિત્તકી અપેક્ષા બિના નિશ્ચયસે અપની અપેક્ષાસે પરિણતિ હોતી હૈ ઓ નિરપેક્ષ હૈ ઔર વ્યવહારસે નિમિત્ત હૈ એસા જાનના... જાનના વો જ્ઞાન હૈ પર નિમિત્તસે હુઆ હૈ, એસી બાત હૈ નહીં. (શ્રોતા : ...) નહિ હૈ. નિશ્ચયમેં સાપેક્ષતા નહીં. વ્યવહારસે નિમિત્તકી સાપેક્ષતાકા જ્ઞાન કરાનેકો કહા. પ્રમાણજ્ઞાન કરાયા. આદરણીય તો એક હી હૈ, સાપેક્ષમેં આદરણીય એક હી હૈ. સાપેક્ષ વસ્તુ આદરણીય નહિ પણ, ''હૈ'' ઇતના જ્ઞાન કરના. જ્ઞાન કરના બસ. એમ જેમ નિમિત્તમેં ઉપાદાનસે કાર્ય નહિ હોતા પણ ઉપાદાનમેં અપની પરિણતિસે નિશ્ચયકા કાર્ય હોતા હૈ, નિરપેક્ષ કાર્ય હોતા હૈ. વિકારકે અવિકારકી પરિણતિ નિમિત્ત ને પરકી અપેક્ષા બિના નિશ્ચયસે હોતા હૈ. તબ વ્યવહારસે કહેનેમેં આયા વો નિમિત્તકા જ્ઞાન કરાનેકો કહા, પણ ઉસસે કોઈ નિમિત્તસે હો ગયા હૈ, એસે નિશ્ચય વ્યવહાર.

નિશ્ચય યે કી નિરપેક્ષ વ્યવહારકી અપેક્ષા બિના નિશ્ચય હી અંગીકાર કરને લાયક હૈ. સમજમેં આયા? પણ વ્યવહાર ''હૈ'', ઐસી શ્રદ્ધા નિમિત્તકી કરના ઇતની સાપેક્ષ શ્રદ્ધામેં આતે હૈ બસ. પણ ઉસસે લાભ હોતા હૈ ને ઉસમેં નિશ્ચયકો મદદ મિલતી હૈ ને નિશ્ચયધર્મ પ્રગટ હોતા હૈ, મિથ્યાદૃષ્ટિ હૈ. (શ્રોતા : ...) સ્વપરપ્રકાશક જ્ઞાનકા સ્વભાવ હૈ કે નહીં? સ્વપરપ્રકાશક જ્ઞાનકા સ્વભાવ હૈ તો પરચીજ ક્યા હૈ ઓ સબ જ્ઞાન સ્વપરપ્રકાશકમેં આ જાતા હૈ. દૂસરી ચીજ હૈ કે નહીં? જ્ઞાનમેં આ જાયે. સ્વપરપ્રકાશક હૈ ને જ્ઞાન કે એકલા પ્રકાશક નહિ સ્વ. અપના ભી પ્રકાશ કરતે હૈ ને પરકા ભી (પ્રકાશક હૈ). ઇ સ્વકા નિશ્ચયમેં સ્વપરપ્રકાશકા પર્યાય ઐસા ઉત્પન્ન હુઆ. આ ઐસી ચીજ હૈ દૂસરી ચીજ હૈ ને. (શ્રોતા : તો ઉસકા જ્ઞાન ક્યોં કરાયા?) યે દૂસરી ચીજ હૈ, ઓ દૂસરી ચીજ હૈ ને અપને જ્ઞાનમેં તાકાત ઐસી હૈ. સ્વપર જાનનેકી તાકાત હૈ ને દૂસરી ચીજ હૈ, નહિ હૈ ઐસા નહીં. સમજમેં આયા? પણ નિમિત્તસે કાર્ય હોતા નહીં. વ્યવહારસે નિશ્ચય હોતા નહીં, પણ વ્યવહાર વ્યવહારકા સ્થાનમેં હૈ, નિમિત્ત નિમિત્તકા સ્થાનમેં હૈ. બસ ઇતની બાત હૈ. સમજમેં આયા?

''**બહુરિ ષટ્પાહુડવિષૈ કહ્યા હૈ....**'' વો ટોડરમલજી વળી કુંદકુંદઆચાર્યકા સમયસારકા આધાર લિયા પહેલે વ્યવહારકા. પીછે અધ્યવસાયકા લિયા પીછે વો અષ્ટપાહુડવિષૈ ઉસમેં કહા મોક્ષપાહુડ છે ને? (શ્રોતા : ......) હા, ઓલામાં લખ્યું છે આ તો હિંદી છે ને (શ્રોતા : મોક્ષડાહુડમેં લિખા હૈ) ''**હા, મોક્ષપાહુડમેં હૈ બોલો....**''

जो सुत्तो ववहारे सो जोइ जग्गए सकज्जम्मि;
जो जग्गदि ववहारे सो सुत्तो अप्पण कज्जे ।।३१।। मोक्षपाहुड

(શ્રોતા : ...) દાખલા કેવા આપ્યા છે જુઓને! કુંદકુંદઆચાર્યના લઇને વીણી-વીણીને કે પણ બીજે કીધું એ ન લેવું પણ સાંભળને બીજે કીધું એ કોઇ વ્યવહારથી કહા હૈ પરમાર્થ આ હૈ.

''**યાકા અર્થ - જો વ્યવહાર વિષૈ સૂતા હૈ....**'' નામ વ્યવહારકા વિકલ્પમેંસે છૂટ ગયા હૈ. ''**સો જોગી(યોગી) અપને કાર્ય વિષૈ જાગૈ હૈ....**'' વ્યવહાર નામ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, તપ વિકલ્પ હૈ ઉસસે સો ગયા નામ ઉસસે છૂટ ગયા હૈ. ''**સો યોગી અપને કાર્ય વિષૈ જાગૈ હૈ....**'' અપના શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વભાવકી દૃષ્ટિ, જ્ઞાન ને રમણતા ઐસોમેં જાગે હૈ. વ્યવહારમેં સૂતા ઓ નિશ્ચયમેં જાગે ઔર વ્યવહારવિષૈ જાગે સો અપને કાર્યમેં સૂતા હૈ. દેખો, જો કોઇ વ્યવહાર ક્રિયાકાંડકા રાગમેં જાગૃત હૈ. ઉસને ઉસકે ઉપર લક્ષ લગા દિયા હૈ ઔર

ઉસમેં અપના ઉપયોગ લગાકર હમ કાંઇ કરતે હૈ... કરતે હૈ... કરતે હૈ વ્યવહાર કરતે હૈ, એ વ્યવહારમેં જાગૃત હૈ, સો અપને નિશ્ચય કાર્યમેં સોતા હૈ, મૂઢ હૈ. સમજમેં આયા ? આ... આ ગાથાઓ બધી માખણ હૈ માખણ. જૈનશાસનકા નયકા માખણ... માખણ કહતે હૈ ને ? ક્યા કહતે હૈ, મખ્ખન... મખ્ખન... નવનીત.

તો કહેતે હૈ, ભગવાન કુંદકુંદઆચાર્ય મહારાજ, મહા ધર્મધુરંધર આચાર્ય સંત-મહંત વો ઐસે ફરમાતે હૈ, કે વ્યવહારમેં સો ગયા વ્યવહારકી જાગૃતિ નહીં, ઔર નિશ્ચયમેં જાગૃત હૈ વો યથાર્થ હૈ ઔર વ્યવહારવિષૈ જાગૃત હૈ, વ્યવહાર ઐસા કરના... ઐસા કરના... ઐસા કરના ઐસા વિકલ્પ, વિકલ્પકે સાથ ઐસા બનાના, ઐસા ખાના, ઐસા પીના, ઐસા લેના એ વ્યવહાર વિષૈ જાગૃત હૈ, એ અપને કાર્યમેં સોતા હૈ. અપના નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનમેં સો ગયા હૈ, અથવા યે જાગૃત હૈ (નહિ) અજ્ઞાની ઊંઘમેં પડા હૈ ઊંઘ કહેતે હૈ ને ક્યા કહેતે હૈ ? નીંદ... નીંદ... વો નીંદમેં પડા હૈ. વ્યવહારમેં જાગૃત ઓ નિશ્ચયમેં નીંદમેં પડા હૈ, ઔર નિશ્ચયમેં જાગૃત વો વ્યવહારકો નીંદમેં નાખ ડાલા હૈ. (શ્રોતા : ...) ક્યા ? ક્યા કહેતે હૈ ? (શ્રોતા : ...) હા, વો આતે હૈ. કહા નામ આતે હૈ ઉસકો જ્ઞાન કરાયા હૈ. વ્રત આતે હૈ ઉસકા જ્ઞાન કરાયા કે હૈ ઐસા જ્ઞાન કરો, ઉસમેં જાગૃત હોકે રહો ઐસા કહા નહીં. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

આગમ પ્રમાણે ભઇ, ચેષ્ટા કરો, આ આહાર-પાણી, ફલાણુ કરું એમાં જ રુક ગયા વિકલ્પ, કતૃત્વબુદ્ધિ, વ્યવહારમેં જાગૃત કોઇમેં કંઇ ખોડખાંપણ ન આવે, સમાજ અપનેકો હીણા ન દેખે... સમાજ હીણા ન દેખે. સમાજ કહો ઓહો ! બડી બડી વ્યવહાર પ્રવૃત્તિ બડી અચ્છી રખતે હૈ હોં. સાંજ સે સવારસે ઐસી વ્યવહારકી પ્રવૃત્તિમેં જાગૃત રહતે હૈ. જ્ઞાન હી ત્યાં જોડ દિયા હૈ, ઓ ઊંઘતે હૈ નિશ્ચયમેં તો ઊંઘ લેતે હૈ, નીંદ લેતે હૈ. આહાહા ! અંધા હૈ. નિશ્ચયમેં અંધ હૈ (શ્રોતા : ...) સબ ઉપયોગ ત્યાં હી લગા દેતે હૈ. ઓ તો નિશ્ચયકી દૃષ્ટિ અનુભવ હો તો વ્યવહાર આતા હૈ ઉસકા ખ્યાલ કરતે હૈ... ખ્યાલ કરતે હૈ, ''હૈ'' ઇતના, પણ આ તો ઐસા બનાઉં, ઐસા કરું, આમ કરું, ઐસા કરું, ઉસકો જોડું, યે ટાળું, આ કરું. જાગે... જાગે...જાગે વ્યવહારમેં એ નિશ્ચયમેં અંધ હૈ. જેઠીમલજી પણ આ બહારના બધા માણસ આહાહા ! શું એની વ્યવહાર પ્રવૃત્તિ (શ્રોતા : બહોત ઊંચી ક્રિયા) બહોત ઊંચી ક્રિયા. એક પળમેં એક વાળકા ઇતના ફોતરી નિકલી, અંતરાય... આજ આહારકી અંતરાય હૈ, પણ ક્યા હુઆ, ઓ તો રાગ હૈ.

એ ક્રિયા તરફકા મૈં ઐસા બનાઉં અને ઐસા છોડું ને ઐસા બના ને વ્યવહારમેં એકીલા ઉપયોગ જોડ દિયા, અને નિશ્ચયકા તો ભાન હી નહિ, મૈં જ્ઞાતાદષ્ટા હૂં. જ્ઞાતાદષ્ટામેં વ્યવહારકા કતૃત્વબુદ્ધિ પણ હો સક્તી નહીં. સમજમેં આયા? (શ્રોતા : ...) વો આતે હૈ દૂસરી બાત હૈ વિકલ્પ ઐસા આતે હૈ. નિર્દોષ લેનેકા આહાર, સદોષ લેનેકા નહીં આતે હૈ ઉસકો જાગૃત હોકર કરું અને ઓ બનાઉં વિકાર હૈ, કર્તાબુદ્ધિ નહીં. જ્ઞાતાબુદ્ધિ રખકર, ઐસા વિકલ્પ ઓ ભૂમિકા યોગ્ય આયા બિના રહે નહીં, પણ જાગૃત નહીં ઉસમેં, ઓ તો જાનનેવાલા હૈ કે ''હૈ'' જાગૃત ચૈતન્યમેં હૈ. ઓહોહો! સમજમેં આયા? નિશ્ચય અને વ્યવહારકા ઝઘડા. ભારે નાંખે... ભારે નાંખે એકવાર વાંચ તો ખરો આ ટોડરમલનું. સમજમેં આયા?

''**તાતૈં વ્યવહારનયકા શ્રદ્ધાન છોડી....**'' દેખો, તેથી વ્યવહારનયકી શ્રદ્ધા કતૃત્વબુદ્ધિ મૈં ઐસે બનાઉં ને ઐસે રચું છોડી, નવરંગભાઈ! આ પાણી-બાણી ગાળવાનું ક્યાં ગયું! (શ્રોતા : ...) ઓ હો! ભૂમિકા સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન-ચારિત્રકી હો, વો ભૂમિકામેં ઐસા વિકલ્પ આઓ, ક્રિયા તો બનની હો તો બન જાઓ, અધિકારી આત્મા ઉસકા નહીં. સ્વામી નહીં. તો જો રાગ ને નિમિત્તકા સ્વામી હોતા હૈ અંધ હૈ નિશ્ચયમેં. જો નિશ્ચયમેં જાગૃત હૈ વો રાગ અને નિમિત્તકા સ્વામી હોતા નહીં. ધણીપને કામ નહિ કરતે. સમજમેં આયા? ક્યોં શ્રીપાલજી બરાબર હૈ? વો સત્ય હૈ. ત્રિકાળ સત્ય હૈ. ઉસકે અંતરમેં જચના ચાહિયે. દેખો, હવે કહે છે દેખો. ''**વ્યવહારનયકા શ્રદ્ધાન છોડી નિશ્ચયનયકા શ્રદ્ધાન કરના યોગ્ય હૈ....**'' પહેલે કહા થા કે વ્યવહારનયકી શ્રદ્ધાન કરના પણ કરના હેયબુદ્ધિએ કરના. સમજમેં આયા? પહલે કહા થા કે નહીં? પહેલે કહા થા દેખો.

(શ્રોતા : ...) હાં, કે વ્યવહારનયકી શ્રદ્ધા કરના કે નહીંતર તો એકાંતમિથ્યાત્વ વ્યવહારરૂપ... વ્યવહારકા, વ્યવહારરૂપ શ્રદ્ધાન કરના યુક્ત હૈ એમ. વ્યવહારકા વ્યવહારરૂપ ''હૈ''... ''હૈ''... ''હૈ'' ઈતની શ્રદ્ધાન કરના યુક્ત હૈ, પણ યહાં કહતે હૈ કે ઓ વ્યવહારનયકા શ્રદ્ધાન છોડના. એ આદરણીય હૈ ને લાભ હૈ એ શ્રદ્ધા છોડ દેના. નિશ્ચયનયકા શ્રદ્ધાન કરના યોગ્ય હૈ બરાબર હૈ? કાને પડતી હૈ વાત? ન પડે! (શ્રોતા : ...) વિકલ્પ આવે શુદ્ધ ન હો, પણ વિકલ્પમેં જાગૃત નહીં. જ્ઞાનમેં અંતર અંદર ચૈતન્યમેં જાગૃત હૈ. જ્ઞાતાદષ્ટાપણે જાગૃત હૈ. આયે ખરા ઐસે માનના કે ''હૈ'' શ્રદ્ધા છોડના કે ઉસસે લાભ હૈ. સમજમેં આયા? હવે સિદ્ધાંત મોટો કહે છે. આખા ચાર અનુયોગની કથનીમેં જ્યાં જ્યાં કથની ચલતી હો દ્રવ્યાનુયોગમેં, ચરણાનુયોગમેં, કરણાનુયોગમેં સમજમેં આયા? ધર્મકથામેં વ્યવહારનય... ''**વ્યવહારનય....**'' ઐસી ચીજ હૈ કે ''**સ્વદ્રવ્ય પરદ્રવ્યકૌં મિલાય નિરુપણ કરૈ હૈ....**''

વ્યવહારનય ઐસી હૈ કે સ્વદ્રવ્યકો પરદ્રવ્યમેં, આત્માકા કાર્ય જડમેં અને જડકા કાર્ય અથવા અપના દ્રવ્ય પરમેં હૈ અને પર અપનેમેં હૈ, ઐસા ‘‘**વ્યવહારનય સ્વદ્રવ્યકૌ પરદ્રવ્ય....**’’ ઔર કો’ક ‘‘**સ્વદ્રવ્ય પરદ્રવ્યકૌ મિલાય....**’’ કરે એમ લેના એવું છે ને?

‘‘**મિલાય નિરુપણ કરૈ હૈ....**’’ છેલ્લો શબ્દ લેવો. ‘‘**સ્વદ્રવ્યને પરદ્રવ્યકૌ મિલાય....**’’ શરીર આત્માકા હૈ આત્માકા શરીર હૈ ઐસા એક દ્રવ્ય દૂસરા દ્રવ્યમેં મિલાય કર કથન કરતી હૈ વ્યવહારનય. ઐસી માન્યતા કરના મિથ્યાત્વ હૈ. વ્યવહારનય ઐસા કથન કરતે હૈ ઓ શ્રદ્ધા કરના મિથ્યાત્વ હૈ. સ્વદ્રવ્ય ઓ ભોપાલવાલે આ છપાયા થા પહેલે નહીં ભૈયા? ભોપાલવાલે છપાયા થા ક્યાં ગયા ડાલચંદજી? ડાલચંદજી! પાછળ બૈઠે હૈ અરે! શેઠીયા હોકર પાછળ કેમ બેસો છો? શેઠ ક્યાં ગયા બાબુલાલજી? હૈ કે નહીં? હૈ! અચ્છા. આ સમજમેં આયા? ઓ તમારા તરફસે ઓ ભોપાલ તરફસે ઓ પત્ર છપાયા થા ને? ઓ કે શાસ્ત્ર અર્થ કરનેકી ઓ રીતિ હૈ આ ઉસમેંસે નિકાલા થા. એય ખળભળાટ હો ગયા. અરે ભગવાન! સુન તો સહી. કહેતે હૈ વ્યવહારનયકી ઐસી ઐસી કથની પદ્ધતિ હૈ, અપના દ્રવ્યકો પર કહે, પરદ્રવ્યકો અપના કહે. અપના દ્રવ્યકો પરકો કહે અને પરકા દ્રવ્યકો અપના કહે એક બાત. માટે ઓ શ્રદ્ધા જૂઠ હૈ એ શ્રદ્ધા છોડની.

‘‘**તિનકે ભાવનિકૌં....**’’ વળી તેના ભાવ એ આત્માના ભાવ વિકારી. સમજમેં આયા? ‘‘**એ ભાવનિકૌં પરકા....**’’ કહે વ્યવહાર. વિકાર અપના હૈ તો પરકા વિકાર કહે એ વ્યવહારનયકી કથની હૈ. (શ્રોતા : ...) પુદ્‌ગલકે બતાયા વ્યવહારસે હૈ, પરમાર્થસે નહીં. અપની પર્યાયકા કાર્ય હૈ ક્યા જડકા કાર્ય હૈ? ચારિત્રગુણકી વિપરીત પર્યાય અપના જિસમેં ચારિત્ર ઉસકા વિપરીત કાર્ય ઉસમેં હૈ. ક્યા વિપરીત કર્મે કરાયા હૈ? કર્મે કરાયા ઐસા એક ભાવ દૂસરા ભાવમેં લગા દેતે હૈ. કર્મકા ઉદયસે... કર્મકા ઉદય, કર્મકા ભાવ હૈ ને અનુભાગ કર્મકા અનુભાગ કર્મકા ભાવ હૈ, યે આત્મામેં ઓ કર્મકે અનુસાર વિકાર હોતા હૈ, ઔર કર્મ હૈ તો વિકાર હૈ ઐસા નિમિત્ત કહેતે હૈ. વ્યવહારનયસે કહેતે હૈ. અનુસારરૂપ કહેતે હૈ ઐસા તો નહિ હો. પણ કર્મ હૈ તો વિકાર હૈ ઐસા પરદ્રવ્યકા ભાવકો સ્વદ્રવ્યમેં લગાતે હૈ, ઔર સ્વદ્રવ્યકા ભાવકો પરદ્રવ્યમેં (લગાતે હૈ). અપના આત્મા પરકા બંધ કરતે હૈ આત્મા કર્મકી પર્યાયકો બંધ તો અપના ભાવસે પરકા ભાવ કિયા ઐસે વ્યવહારનય કહેતી હૈ, ઐસી માન્યતા કરના મિથ્યાત્વ હૈ. સમજમેં આયા?

‘‘**તિનકે ભાવનિકૌં....**’’ તિનકે એટલે યે સ્વદ્રવ્યના ભાવકો પરદ્રવ્યકા ભાવ, પરદ્રવ્યકા ભાવકો સ્વદ્રવ્યકા ભાવ, અપના વિકાર ભાવકો કર્મકા ભાવ, અને કર્મકા બંધનકા

ભાવકો આત્માકા ભાવ, ઐસે વ્યવહારનય કહેતી હૈ. ઐસે માન્યતા કરના વો મિથ્યાદૃષ્ટિકા લક્ષણ હૈ. (શ્રોતા : ...) વો તો નિશ્ચયસે ખરેખર એ સ્વભાવકી દૃષ્ટિકી અપેક્ષા, યહાં દૂસરી કથનશૈલી હૈ. અપના સ્વભાવ શુદ્ધ દ્રવ્ય હૈ, ઐસી જહાં દૃષ્ટિ હુઇ, તો અપના સ્વભાવકા કાર્ય નિર્મળ હી હૈ. વિભાવ કાર્ય, કર્મ નિમિત્ત હૈ તો નિમિત્ત તરફકા ઝૂકાવ છોડના હૈ સબ, તો ઓ કર્મકા કાર્ય ઐસા કહકર છુડાયા હૈ. સમજમેં આયા? ઓ પ્રશ્ન બરાબર હૈ. ત્યાં સમયસારમેં ઐસા લિખા હૈ કે વિકાર કર્મ વ્યાપક, ઔર વિકારી કામ કાર્ય કર્મકા, ઐસી કર્તા - કર્મ અધિકાર (ગાથા)૭૫, ૭૬, ૭૭, ૭૮, ૭૯. સમજમેં આયા?

ત્યાં તો કહા વ્યવહાર રત્નત્રય જો દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધા રાગાદિ હૈ ઉસકી આદ્યમેં આત્મા નહીં, મધ્યમેં નહીં, અંતમેં નહીં. યે વ્યવહારકી આદ્યમેં કર્મ, મધ્યઅંતમાં કર્મ હી હૈ, વો દૂસરી અપેક્ષા લિયા. ઓ તો શુદ્ધ નિશ્ચય ઉપાદાન અપની દૃષ્ટિ હુઇ, તો અપની દૃષ્ટિ નામ દ્રવ્યકા પરિણમન શુદ્ધ હી હોતા હૈ. અશુદ્ધ હોના ઓ દૃષ્ટિમેં દૃષ્ટિકા વિષયમેં ને ઉસકા કાર્યમેં હૈ નહીં, તો ઇતના અશુદ્ધતા હુઇ, તો નિમિત્ત તરફકા લક્ષસે જો હુઇ, તો નિમિત્તકા ઓ કાર્ય હૈ, ઐસા કહેકર છુડાયા હૈ. સમજમેં આયા? ભારે વાત ભાઇ! પ્રશ્ન બરાબર કિયા હૈ અહીંયા. યહાંસે ઓ દૂસરી બાત હૈ ત્યાં. ત્યાંસે આ દૂસરી બાત હૈ. સમજમેં આયા? ત્યાં તો ઐસા કહા વિકારકા સ્વામી કર્મ હૈ આત્મા નહીં. ઓ તો સહજાત્મ ચૈતન્ય સ્વરૂપ સ્વામી આત્મા હુઆ, જ્ઞાનાનંદ ચૈતન્ય મૂર્તિ પ્રભુ શુદ્ધ જ્ઞાનધન આત્મા હૈ ઐસા સ્વામી ચૈતન્યકા હુઆ, વો રાગકા સ્વામી હોતા નહીં, માટે ઉસકા સ્વામી નહીં તો કર્મ સ્વામી ઐસા કહકર છૂડાયા હૈ. સમજમેં આયા? યહાં તો પહેલી આ શ્રદ્ધાનાં ઠેકાણા નહિ ઉસકો સ્વભાવદૃષ્ટિકા ભાન હુઆ નહીં. સમજમેં આયા?

ઓહોહો! કેટલી વાત ટૂંકામાં નાંખી છે. વાંચતા ય જરી એને ના પાડે છે. ભોપાલની વાત બહાર આવી તો ખળભળાટ. એક બ્રહ્મચારીકા કથન હૈ કે નહીં. પંડિતજીકા ઐસા આશય નહિ હૈ. લ્યો, ઐસા આયા થા. પંડિતજીકા ઐસા ટોડરમલકા ઐસા, ઉનકા તો ક્યા આશય હૈ હમકો સબ ખબર હૈ, કિસને કિયા સબકી હમકો ખબર હૈ. (શ્રોતા : ...) નામ... નામ... ઠામકી ખબર હૈ, બાત કરતે નહીં. સમજમેં આયા? આ ભોપાલવાલે કિયા ઇસમેં પંડિતજીકા ઐસા આશય હૈ નિવાસ ક્યા કિસકા કહ્યા, કિસકી ચલતી હૈ? આ ભોપાલકી ચિઠ્ઠી આઇ થી ઉસકી ચલતી હૈ આ. ભોપાલવાલે ઉસમેંસે લીખા થા કાંઇ ઘરકા નહિ લિખા થા હાં. પુસ્તક હૈ કે નહિ ભૈયા ડાલચંદજી? હા ઉસમેં સે હોં, બડા અર્થ હૈ. દુબારા લિખાયા થા બહારમેં. (શ્રોતા : ...) વો આયા સબમેં નાંખ્યા હૈ ભાઇ. ઓ તો પુસ્તકમેં સબમેં કે

શાસ્ત્રકે અર્થ કરનેકી પદ્ધતિ બહોતમેં આયા હૈ. સમયસાર પીછે દૂસરેમેં આયા વો, પણ પ્રવચનસાર, નિયમસાર, પંચાસ્તિકાય બહોતમેં આયા હૈ.

વ્યવહારનય ઐસી કોઈ કથની - પદ્ધતિ કરતે હૈ, કે સ્વદ્રવ્યકો પરદ્રવ્ય કહતે હૈ અને પરદ્રવ્યકો સ્વદ્રવ્ય, ઔર તીનકે ભાવનિકૌં અપના ભાવકો પર કહા અને પરકા ભાવકો અપના. આત્મા હૈ તો શરીર ચલતે હૈ વ્યવહારનય ઐસે કહતે હૈ, એ ચલનેકા ભાવ તો જડકા હૈ, એ આત્માકા કહેના, ઓ વ્યવહારનયકી કથની હૈ, ઐસે માનના મિથ્યાત્વ હૈ.

હવે આવ્યું આ કારણ કાર્યના ઝઘડા! (શ્રોતા : ઉપાદાન નિમિત્ત) ઉપાદાન નિમિત્ત. કારણ ''**કાર્યદિકકૌં કાહૂકૌં કાહૂવિષૈ મિલાય નિરુપણ કરૈ હૈ....**'' એ આ નિમિત્ત કારણ હૈ તો કાર્ય હોતા હૈ, આ કાર્યમેં નિમિત્ત ન હો તો ન હોતા હૈ, ઐસા એક દ્રવ્યસે દૂસરા દ્રવ્યમેં કાર્ય હોતા હૈ, અને ઓ ન હો તો દૂસરા કાર્યમેં દૂસરામેં નહિ હોતા હૈ એ વ્યવહારનયકી કથની હૈ. ઐસે માને તો મિથ્યાદૃષ્ટિ હૈ. સમજમેં આયા? આ કારણ કાર્ય. લ્યો! કારણકા દો કારણ માનો... દો કારણ માનો. આહીં તો કહે કે દૂસરા કારણસે દૂસરા દ્રવ્યમેં કાર્ય હો વ્યવહારનય કહતી હૈ ઐસે માનના મિથ્યાત્વ હૈ. અપના કારણસે પરમાં કુછ હો, શરીર ચલે, વાણી બોલે, કર્મ બંધાય અપને કારણસે, આ કારણસે પરમાં કાર્ય હો, ઐસા વ્યવહારનય કહતી હૈ, એમ માને તો મિથ્યાત્વ હૈ.

(શ્રોતા : ...) હા, ઘડા અનુભવમેં ઓ હી આતા હૈ કે ઘડા અપનેસે બનતા હૈ. આચાર્ય કહતે હૈ કે હમતો દેખતે હૈ, માટીસે ઘડા બના પ્રતિભાસતે હૈ. કુંભારે બનાયા ઐસા હમકો તો પ્રતિભાસતે નહીં, તેરી દૃષ્ટિમેં શલ્ય હૈ તો ભાસતે હૈ. સમજમેં આયા? રોટી સ્ત્રી બિના પકતી નહિ તો ઉસકો ભાસતે હૈ. આચાર્ય કહે કે હમકો તો ઐસી ભાસતી નહીં. રોટી રોટીસે પકતી હૈ ઐસા હમકો ભાસતે હૈ. ભારે વાત ભાઈ! સમજમેં આયા? (શ્રોતા : કુંભાર ઘડા બનાતા હૈ ઔર સબ દુનિયા કહતી હૈ તો ફિર સત્યકી આવશ્યક્તા કૈસી?) વો તો લોક બાત હૈ. (શ્રોતા : તો શાસ્ત્રમાં બધું સમજવાની જરૂર ક્યાં હતી આટલી) બરાબર હૈ. ઓ તો અલૌકિક બાત બતાની હૈ અને કુંભાર ઘડાકો બનાતે હૈ, એ નયાભાસ હૈ, નય નહીં. પંચાધ્યાયી કહે કે વો નય નહીં. વ્યવહારનય ભી નહીં, એ તો નયાભાસ હૈ. વો સમજાના હૈ વીતરાગકો? ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા જિસને અપૂર્વ બાત અપૂર્વ સર્વજ્ઞ પ્રગટ કી... ઐસી બાત બતાની હૈ કુંભાર ઘડા કરતે હૈ. કુંભાર ઘડા કરે, સ્ત્રી રોટી બનાતી હૈ. હવે તો એ તો બાળક સે સબ માનતે હૈ. (શ્રોતા : ...) કુંભાર જૈસા માનતે હૈ. કુંભાર માને તો કુંભાર જૈસા માને કે હમારા વિના, પરમાં હોતા નહીં ઐસા કારણ કાર્ય કો લગાના. સમજમેં આયા?

''**કાહૂકૌં કાહૂવિષૈ મિલાય નિરુપણ કરૈ યૌં સબમેં લેના. સો ઐસે હી શ્રદ્ધાનતૈં મિથ્યાત્વ હૈ....**'' ઐસી શ્રદ્ધાન કરનેસે મિથ્યાત્વ હૈ. એક દ્રવ્ય દૂસરા દ્રવ્ય, દૂસરા દ્રવ્ય આ દ્રવ્ય, એક ભાવ દૂસરામેં ઓ ભાવ યહાં, આ કારણ તો આંહી કાર્ય અને આ કાર્ય આ કારણસે, વો મિથ્યાત્વ. કર્મકા ઉદયસે વિકાર હુઆ ઔર કર્મ માર્ગ દે કયો ક્ષાયિકભાવ લ્યો, આ છે પંચાસ્તિકાયમાં. કર્મજન્ય ચાર ભાવ હૈ ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ ઔર ક્ષાયિક. લ્યો, કર્મ બિના નહિ હોતા પણ એ તો વ્યવહારનયે કથન હૈ. અપની પર્યાયસે હોતા હૈ ત્યારે નિમિત્ત કૌન થા ઉસકા જ્ઞાન કરાયા ઐસે કર્મસે માન લે તો મિથ્યાત્વ હૈ.

વિશેષ કહેશે.....

।। પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ ।।